

Miljøforeningen BLAK:

Høringssvar til Havplan

I Miljøforeningen BLAK, der har hovedsæde i det østligste Djursland, har vi med stigende ængstelse fulgt udviklingen af den havplan, som blev sat i søen af daværende erhvervs- og vækstminister Troels Lund Poulsen (V) tilbage i 2016.

Vi har med undren fulgt tilblivelsen af den nye havplan, som i vore øjne er et skoleeksempel på at tilgodese snævre erhvervsinteresser og samtidig undgå forstyrrende inddragelse af lokalbefolkningen. Der jo altid er på tværs - styret af vores i øvrigt helt legitime lokale interesser.

Der blev ganske vist afholdt en håndfuld orienterende regionale møder undervejs, men i realiteten blev alt besluttet bag lukkede døre - clearet med de tunge erhvervsinteresser og stolt præsenteret af erhvervsminister Simon Kollerup (A) - som den første digitale bekendtgørelse i dansk lovgivning.

Vi havde håbet, at en ny rød regering ville have lagt større vægt på miljøet end den foregående blå. Men vi blev skuffede, og vi skal her kommentere på tilblivelsen, der givet vil gå over i dansk miljøpolitikks historie.

Dette som et skræmmende eksempel på, hvordan myndigheder bag lukkede døre kan arbejde sammen om at fremme snævre erhvervsinteresser - ofte på kant med gældende lovgivning og åbenlyst uden inddragelse af allerede tilgængelig viden om emnerne.

Vi skal i dette høringssvar udelukkende fokusere på akvakulturdelen, som vi her i Østjylland i stigende grad har fået ind på livet og beskæftiget os med gennem den seneste halve snes år.

Havbrug

Det turde være indlysende, at man ikke hverken planlægger eller anlægger flere totalforurenende havbrug i de indre danske farvande. Indlysende, da disse stadig er i en meget dårlig miljømæssig forfatning, der langt fra lever op til kravene i EU's Vandrammedirektiv.

Derfor virker det både foruroligende og ganske malplaceret, at der i havplanen er udpeget flere områder til netop nye forurenende havbrug. Miljøforeningen BLAK ønsker derfor disse og muligheden for andre havbrug skrevet helt ud af havplanen.

Dette også set i lyset af, at miljøminister Lea Wermelin i 2019 udtalte, at hun ikke ønskede flere forurenende havbrug til vands. Hun ønskede i stedet, at en fortsat udvikling af akvakulturen skulle foregå i landbaserede anlæg, hvor hele produktionen kan kontrolleres og forureningen minimeres.

Og vi er ikke alene med vor undren:

Meningsløst med nye havbrug

“I flere år har skiftende regeringer med de såkaldte vandplaner ønsket at reducere i udledningen af kvælstof til de danske have.

Målsætningen er, at vi skal fra 56.000 ton til 36.000 ton over en ti-årig periode.

Derfor giver det heller ingen mening, hvis der nu alligevel er planer om at etablere flere havbrug.”

Professor **Bo Riemann**, Aarhus Universitet til DR Østjylland

Vi skal i den forbindelse gøre opmærksom på de velkendte krav, der stilles om et godt vandmiljø i EU's Vandrammedirektiv. Vi har her forpligtet os til at skabe gode økologiske forhold i vore farvande inden 2028, og i skrivende stund ser det rigtig dårligt ud med opfyldelsen af dette krav.

Vi vil gerne understrege, at dette vedtagne mål ikke nås med hverken nye forurenende Landbrugspakker eller anlæg af nye forurenende havbrug, hvor al forurening fra fiskene - i form af ekskrementer, foderrester, antibiotika og hjælpestoffer - løber direkte ud i det omgivende hav, lukt ud gennem havbrugenes åbne netmasker.

Endelig skal vi henvise til, at man ifølge EU skal rense al forurening ved kilden. Og ikke andetsteds med kompenserende foranstaltninger. Det viste sagen om nye havbrug ud for Djurland tilbage i 2016. Her troede regeringen jo i første omgang, at den kunne forurene løs med regnbueørreder langt ude i Kattegat. For siden at fjerne en tilsvarende mængde kvælstof og fosfor ved dyrkning af muslinger langt inde i Mariager Fjord.

Det gik og går ikke ifølge EU.

DHI's dobbeltrolle

Afslutningsvis skal vi udtrykke vor bekymring omkring den kommende *habitatkonsekvensvurdering* af allerede eksisterende havbrug. Havbrug, som ligger ulovligt placeret og skal have fornyet deres miljøtilladelse til fortsat forurening. Eller havbrug, som i flere tilfælde ligger faretruende tæt på eller sågar inde i beskyttede Natura 2000 områder.

Entreprisen på denne habitatkonsekvensvurdering blev overraskende vundet af Dansk Hydraulisk Institut (DHI). Overraskende, da DHI tidligere har fungeret som konsulenter for selvsamme havbrug, de nu skal vurdere fremtiden for. Disse ønskede at ekspandere og dermed øge produktion og forurening. Og det fik de konsulentbistand til af DHI.

Men ikke nok med det. DHI har valgt at udlicitere en del af feltarbejdet med undersøgelse af havbrugene til DTU-professor Jens Kjerulf Petersen fra Dansk Skaldyr Center på Mors. Det gælder specielt havbrugene, der ligger ved udmundingen af Horsens Fjord. Jens Kjerulf har ellers hidtil primært beskæftiget sig med muslinger i Limfjorden.

Man kan kun gisne om årsagen hertil. Det har dog nok spillet ind, at DHI's Mads Birkeland tidligere har været aktivt involveret i det berømte KOMBI-projekt, der som bekendt endte med et krav om konfiskation af 190 millioner kroner tjent ved ulovlig forurening af netop Horsens Fjord.

Det er en sag, der pt. verserer ved byretten i Horsens. En sag, der kendes som *mysteriet om de forsvundne 77 ringbind* indeholdende dokumenter, som sporløst forsvandt i politiets varetægt.

KOMBI-projektet skulle netop bruge muslinger som kompensation for en øget fiskeproduktion. Det lykkedes blot aldrig at få gang i de små blå skaldyr. Det lykkedes derimod deltagerne at hæve 8,9 mio. kroner i tilskud fra GUDP-midlerne. Med DHI som en af modtagerne.

I Miljøforeningen BLAK kan vi kun vanskeligt forestille os et mere inhabilt makkerpar end DHI og Dansk Skaldyr Center til dette vigtige arbejde. Vi frygter, at deres arbejde primært skal bruges til at legitimere og miljøgodkende de pågældende havbrug, som DHI tidligere mod betaling har hjulpet.

Så produktionen fremover kan fortsætte som hidtil - uanset den massive og uundgåelige forurening fra dem.

Muslingeopdræt

Det bringer os til den massive muslingeproduktion, som havplanen lægger op til - med næsten 5.000 km² udlagt til opdræt af muslinger, udlægning af kulturbanker og etablering af omplantningsbanker - alle med efterfølgende bundødelæggende muslingeskrob. Et område på størrelse med Fyn og Lolland-Falster, som på denne måde sikres fortsat konstant forurening og regelmæssig ødelæggelse af bundmiljøet.

Havplanen læner sig i sin udlægning af disse kolossale havområder primært op af anbefalingerne i DCE-rapport nr. 368 fra 2020 om Marine Virkemidler. Man har desværre ikke haft nogen interesse i at undersøge de ellers velkendte og muligt negative konsekvenser af et intensiveret muslingeopdræt. Kun de positive sider. Det fremgår tydeligt af rapporten.

Hovedforfatter på muslingedelen er DTU Aqua professor Jens Kjerulf Petersen, der ved rapportens udgivelse havde rigtig mange kasketter: Han var således både professor ved DTU Aqua, direktør for Dansk Skaldyrcenter og direktør i Muslingestrømpe Aps., der i tolv år havde solgt udstyr til muslingeopdræt.

Jens Kjerulf Petersen kan således næppe siges at være uvildig, når det gælder om at vurdere muslingeopdrættets fremtid. Han har om nogen klare personlige og økonomiske interesser i et fortsat og udvidet opdræt samt yderligere tilskudsbetalt forskning i muslinger, hvilket han da også promoverer i rapporten:

“Opdræt af muslinger som virkemiddel er dokumenteret praktisk muligt med en høj sikkerhed og høj areal-specifik næringsstoffjernelse”

Til sidst i rapportens afsnit om muslinger som marine virkemidler helgarderer Jens Kjerulf Petersen dog med følgende væsentlige forbehold:

- *“Virkemidlets klimaeffekter er endnu ikke undersøgt.”*
- *“Effekten af muslingeopdræt på biodiversitet er ikke undersøgt.”*
- *“Der mangler en kortlægning af risiko for prædation fra edderfugle.”*
- *“Det er ikke undersøgt, hvor mange opdrætsanlæg et område kan bære.”*

Og alligevel anbefaler man en kraftigt udbygget muslingeindustri. Til trods for, at man således mangler helt basal viden om reelle muslingernes effekt på deres omgivelser.

Dette også til trods for, at der siden årtusindskiftet er givet langt over 130 millioner kroner i tilskud til netop muslingebranchen. De seneste år fortrinsvis i form af GUDP-midler fra Landbrugsstyrelsen, der nu har overtaget GUDP fra Miljøstyrelsen. Her har det næsten været et tag-selv bord for selv de mest tvivlsomme muslingeprojekter - blot disse potentielt kunne gavne landbrugerne og spare dem for udgifter til reduktion af deres kvælstofudledning.

Dette gælder ikke mindst det kuldsejlede KOMBI-projekt, som jo netop nu behandles i byretten i Horsens. Med det nævnte krav om konfiskation af 190 millioner kroner.

Vi undrer os på denne baggrund såre over såvel DCE-rapportens som havplanens omfattende lovprisning af netop muslingeopdræt og udsætning. - Hvordan kan man på en så usikker og udokumenteret baggrund anbefale en så voldsom udbygning af muslingeopdrættet, som man gør i havplanen? Med risici, der allerede er beskrevet indgående andre steder i udlandet?

I vort naboland Sverige har man forsket i muslinger og deres mulige kvælstoffjernelse siden 1980'erne. Vel at mærke uden støtte fra øremærkede landbrugsmidler. Her har man kortlagt muslingernes økologi og dennes ofte negative effekt på det omgivende vandmiljø. Det hele er bekvemt opsummeret i denne ene artikel:

<https://balticeye.org/globalassets/fokusomraden/overgodning/mussel-farming/nutrient-removal-capacity-and-potential-ecological-consequences-of-blue-mussel-farms-for-nutrient-abatement-in-the-baltic-sea.pdf>

En af de grundlæggende konklusioner fra Stockholms Universitet er netop, at de negative konsekvenser af muslingeopdræt typisk først optræder, når produktionen opskales. Vi undrer os derfor såre over, at de negative bivirkninger ved muslingeopdræt i storskala helt udelades eller i bedste fald nedtones i rapporten om Marine Virkemidler.

Enten er professor Kjerulf ikke opdateret på det sidste nye inden for forskningen. Eller han har valgt at ignorere de elementer, der ikke passer ind i hans og Dansk Skaldyr Centers dagsorden. I sidste ende måske heller ikke i regeringens. I hvert fald ikke den tidligere.

Professor Kjerulf har også været en af de vigtigste fortalere for den nuværende intensive dyrkning af muslinger i Skive Fjord. En praksis, som i dag er ved at tage livet af det lukkede vandområde.

Trods advarsler valgte man alligevel at udvide og omlægge produktionen fra de mere ekstensive linemuslinger til de langt mere intensive norske “smartfarms”. Med det uundgåelige resultat, at iltsvind nu er regelmæssigt tilbagevendende. Og at ålegræsset helt er forsvundet fra området.

WSP - den canadiske forbindelse

Vi har med interesse fulgt det seneste store GUDP-finansierede INPROFEED-projekt. Et projekt, der har til formål at udvikle dyrefoder på basis af muslingemel fra Smartfarms.

En helt ny og markant spiller i muslinge-lobbyen er her det canadiske konsulent- og entreprenørfirma WSP, der købte sig ind i branchen med overtagelsen af Hedeselskabets rådgivningsselskab Orbicon, som angiveligt var kommet i økonomiske vanskeligheder. Så meget, at Hedeselskabet åbenbart så sig nødsaget til at frasælge det.

WSP overtog Orbicon i 2020 - det sidste år af det tre-årige INPROFEED-projekt, som man således blev deltager i. GUDP, som er en forkortelse for Landbrugsstyrelsens Grønt Udviklings- og Demonstrations Program, støttede projektet med 7,8 mio. kr. GUDP flyttede senere samme år fra Miljøstyrelsen til Landbrugsstyrelsen.

WSP inkluderede straks en bunddyrsundersøgelse, som imidlertid kun kom til at dække det sidste af de tre projektår. Så der ikke kan laves nogen før-og-efter analyse. WSP bestilte undersøgelsen, som kom til at indgå i et afsluttende notat fra Københavns Universitet. Et notat, som konkluderede det opsigtsvækkende, at Blå Biomasses store smartfarm-anlæg ved Venø Sund ligefrem havde en gavnlig effekt på vandmiljøet.

Vi er bekendt med, at det bestilte muslingenotat fra KU er anmeldt til Nævnet for Videnskabelig Uredelighed, hvor det angiveligt har befundet sig i flere måneder - endnu uden nogen afgørelse fra nævnet.

WSP markedsfører nu muslinge-projekter i samarbejde med Blå Biomasse, som skal levere både anlæg og yngel. Samtidig har WSP for Søfartsstyrelsen udarbejdet regeringens forslag til en ny havplan. Sjovt nok anbefaler WSP heri udlægning af knap 5.000 kvadratkilometer dansk havareal til netop muslingeopdræt.

Vi finder, at udarbejdelsen af det nævnte KU-notat ligner bestilt arbejde skræddersyet som sidste brik i havplanen, der potentielt vil kunne tilføre det nye makkerpar Blå Biomasse og WSP mange millioner nye tilskudskroner - hvis ikke ligefrem milliarder.

Havplanen anbefaler således ukritisk etablering af nye lokalt forurenende muslingefarme og udlægning af nye kulturbanker og omplantningsbanker til udvidet ødelæggende muslingeskrab. Selv i yderst sårbare områder som Kalø Vig og Knebel Vig.

Fagligt uforsvarlig muslingedyrkning

Ifølge min vurdering er det fagligt uansvarligt at lave anlæg til muslingedyrkning i et i forvejen stærkt belastet område med lav vandudskiftning som Skive Fjord.

Argumentet om at muslingerne forbedrer miljøet for området som helhed på trods af de stærkt forringede bundforhold under anlægget er særdeles problematisk.

Professor **Erik Borum**, Københavns Universitet om Skive Fjord

Vi noterer os efterfølgende, at konsulentfirmaet Cowi i sin Miljøvurdering af Danmarks Havplan også går uforbeholdent ind for den helt store satsning på muslinger:

I modsætning til havbrug, vurderes havplanens udlæg af udviklingszoner til kultur- og omplantningsbanker til produktion af muslinger og østers samt opdræt af muslinger og østers i vandsøjlen at kunne medføre en positiv indvirkning på miljøet.

Dyrkning af muslinger på liner eller kultur- og omplantningsbanker forbedrer vandkvaliteten, hvilket har en positiv påvirkning af fisk.

Cowi bruger klogeligt ordet "vurderes", Det skinner tydeligt igennem, at Cowi er et ingeniørfirma, som ikke i det daglige beskæftiger sig meget med levende liv under vandoverfladen. Og at man måske derfor kun ved meget lidt om blåmuslingernes økologi og effekt på omgivelserne. Blandt andet at der deponeres ét ton kvælstof på bunden under og omkring muslingefarmene, for hvert ton kvælstof der høstes med de opdrættede muslinger. At man således skaber en helt ny lokal forurening, som ikke var der før muslinge anlægget. Muslinger har en ganske kompleks økologi.

Det er derimod ikke raketvidenskab, at havbunden og havmiljøet ødelægges, når der konstant skal skræbes muslinger på de mange kvadratkilometer nye kulturbanker og omplantningsbanker, som havplanen ukritisk anbefaler. Der findes masser af dokumentation for det altødelæggende i denne praksis, hvor man vil dyrke muslinger på havbunden - på bekostning af den naturlige flora og fauna.

Vi noterer os, at Cowi tilsyneladende erkender sin mangelfulde viden på dette område og derfor, i mangel på samme, henviser til litteratur fra selvsamme professor Kjerulf fra Dansk Skaldyr Center. Og at Cowi dermed desværre også kolporterer de tvivlsomme og i vore øjne aldeles inhabile konklusioner fra DCE-rapporten om Marine Virkemidler.

Afslutningsvis vil vi gerne viderebringe endnu en anden vurdering fra en professor, der heller ikke lever af muslingetilskud fra landbruget. Og som har en anderledes kritisk tilgang til de nye og meget arealkrævende smartfarms:

Cirkulær økonomi er blevet til naturødelæggelse

På den måde kan fjorden effektivt fungere som rensningsanlæg for landbrugets dyreproduktion, og Danmarks landbrugsareal er nok en gang udvidet, så det nu også omfatter fjordene.

Overskuddet af næringsstofferne fra landbruget bliver til alger, som bliver til muslinger og dernæst til dyrefoder. Cirkulær økonomi er blevet til naturødelæggelse, og fjorden er blevet til en intensiv grisefarm.

Professor **Stig Markager**, Aarhus Universitet i Nyt Fokus

Det er naturligvis et scenarie, vi i Miljøforeningen BLAK på ingen måde kan bifalde eller acceptere. Det er ikke noget, vi ønsker skal blive resultatet af den nye havplan.

Vi forstår på ovenstående baggrund overhovedet ikke havplanens uforbeholdne anbefaling af en kraftigt udvidet muslingeproduktion - med alle de kendte negative konsekvenser, som dette har.

Vi må blot konstatere, at miljøødelæggende erhvervsinteresser i den foreliggende havplan åbenbart overtrumfer alle hensyn til havmiljøet. Trods ellers regeringens forsikringer om det stik modsatte.

Vi venter spændt på EU's vurdering af planerne.

Rekreative interesser

Flere af vore medlemmer dyrker sejlads, fiskeri og sejlsport på den nærliggende Kalø Vig og den lille tilstødende Knebel Vig. Her er der i forvejen ganske trangt for de mange sejlene, som allerede i dag må sno sig ind og ud gennem snævre sejlløb fra områdets mange marinaer. Med risiko for grundstødning på ikke mindst de store sandbanker ved Skødshoved Flak.

Vore sejlene medlemmer har lige siden Anden Verdenskrig skullet undgå Koraldybet med dets deponering af ammunition fra krigen. I dag må de samtidig manøvrere udenom de store pramme på vej med brændsel til kraftværket ved Studstrup. Allerede i dag er der således mere trængsel, end godt er på Kalø Vig. Nye muslingefarme eller udlægning af kultur- og omplantningsbanker til efterfølgende muslingeskrab vil blot gøre allerede ondt endnu værre.

Indsejlingen til den lille og lukkede Knebel Vig er meget smal - få hundrede meter - og vandudskiftningen minimal. Det vil som allerede nævnt udløse en økologisk katastrofe, hvis bundmiljøet herinde forværres yderligere med forurening fra nye muslingefarme.

For slet ikke at tale om muslingeskrab.

Havplanen alene et politisk produkt

“Det er sørgeligt, at man lander en havplan så langt fra indhold, forudsætninger og intentioner i lovgrundlaget.

Det efterlader alle med en klar opfattelse af, at samtlige høringssvar vil blive ignoreret, da havplanen alene er et politisk produkt og ikke baseret på det faglige grundlag, som ellers er en integreret del af loven om den danske havplan.”

Professor **Bo Riemann**, Aarhus Universitet i Altinget

Konklusion

Det er tydeligt, at oplægget til den foreliggende havplan er udtænkt og oprindeligt udarbejdet under et borgerligt regime med énøjet fokus på at tilgodese sorte erhvervsinteresser. Initieret af den daværende Venstre-regering var det ikke overraskende, at man måtte kigge langt efter blot den mindste hensyntagen til miljø og rekreative interesser. Der var til gengæld rigtig meget fokus på landbruget og dets interesser.

Vi tror og håber imidlertid, at den nuværende S-ledede regering sammen med sine støttepartier kan gøre det bedre end sin forgænger. Og vi håber, at den nuværende regering vil gøre andet og mere for miljøet - end blot at genopfinde det gamle miljøministerium og udnævne en ny miljøminister.

Vi forventer, at en kommende havplan vil have klart fokus på og tage behørigt vare på vandmiljøet og de store rekreative interesser, som er knyttet til naturen. Værdier, som er uhørt vigtige for den økonomiske fremtid i kystnære kommuner som vores. En sund kystturisme er aldeles afhængig af et sundt vandmiljø med gode adgangsmuligheder.

I Miljøforeningen BLAK efterspørger vi derfor en havplan, som lever op til regeringens egne, erklærede grønne målsætninger om et bedre havmiljø. En havplan, der efterlader vort havmiljø i en bedre stand, end vi har modtaget det i dag. Der er lang vej igen, hvis disse ambitioner skal indfries. Og endnu længere vej, dersom det nuværende forslag til en havplan gennemføres.

Det vil nemlig tage rigtig mange år at rydde op efter skaderne fra ti års planlagte ødelæggelser af den danske havbund - med havbrug, muslingefarme, trawlfiskeri og muslingeskrab. Den havbund, der kan ødelægges i det kommende årti, vil det tage naturen både to og tre årtier at rette op på. Hvis det overhovedet lader sig gøre.

Fra Miljøforeningen BLAK skal der afslutningsvis lyde en opfordring til regeringen og miljøminister Lea Wermelin (A) om helt at skrotte den nuværende havplans afsnit om akvakultur. Og i stedet erstatte den med en ny, der bedre afspejler den politiske virkelighed og den videnskabelige viden, vi råder over i 2021. Et afsnit, der i langt højere grad tilgodeser vandmiljøet og den rekreative udnyttelse af vore havområder.

Vi ved i dag rigtig meget om, hvad der er galt med havmiljøet. Vi er blot forfærdende dårlige til at gøre noget konkret ved det. Der skal herfra lyde en kraftig opfordring til at lytte langt mindre til de stærke erhvervsinteresser inden for fiskeri og akvakultur. Og i stedet høre rigtig godt efter, når uvildige forskere kommer med deres fagligt funderede anbefalinger.

Den nuværende havplan er helt enkelt ikke vejen frem eller den nuværende regering og dens grønne ambitioner værdig. Vi håber derfor, at regeringen lytter til vor kritik, og at havplanen ikke skal en tur om Bruxelles for at blive justeret ind. Vi håber ikke, at professor Riemann får ret i sine profetier.

*Skovgaarde,
29. september 2021*

Nina Bjarup Vetter,
formand